

De voors en tegens van de particulier als afkoppelaar

Waterschap Rivierenland vindt het geen goed idee particulieren te verplichten hemelwater dat op hun eigen perceel terechtkomt, af te koppelen. "Ik heb er geen vertrouwen in dat zij de voorzieningen kunnen onderhouden", aldus een woordvoerder van het waterschap tijdens de Afkoppeldag van stichting RIONED op 29 september in Ede. Volgens veel andere deelnemers aan de bijeenkomst is het juist goed als gemeenten gebruik maken van de mogelijkheid de burger meer verantwoordelijkheid te geven. "Het waterschap blokkeert rijksbeleid en dat is niet gewenst."

Particuliere eigenaren zijn in principe zelf sinds kort verantwoordelijk voor het verwerken van regenwater dat op hun perceel terechtkomt. Voor gemeenten geldt een inzamel- en verwerkingsplicht wanneer dat in redelijkheid niet van particulieren kan worden gevraagd. Ze hebben sinds de invoering van de Wet gemeentelijke watertaken, en de daarmee gepaard gaande wijziging van de Wet milieubeheer, een nieuw instrument gekregen om hun watertaken (zorgplichten) vorm te geven. Ze mogen, maar zijn niet verplicht, in een verordening regels stellen aan het lozen van afvalwater op de riolering en op of in de bodem. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) heeft een modelverordening uitgewerkt, waarmee het afkoppelen van lozingen van hemel- en grondwater op een openbaar vuilwaterriool zonodig is af te dwingen.

Volgens Karst Jan van Esch, senioradviseur riolering en stedelijk waterbeheer bij Grontmij, maakt de Wet gemeentelijke watertaken de rol van de particulier expliciet: "De eigenaar is verantwoordelijk, tenzij - zo blijkt uit de uitspraak van de bestuursrechter over een kwestie in Kapelle (gemeente Wemeldinge) - de gemeente bijvoorbeeld had kunnen voorkomen dat hemelwater dat op de openbare weg neerkwam schade aanrichtte in een particuliere woning. In een gemeentelijk rioleringsplan moet volgens Van Esch staan wat de zorgplichten zijn, waar sprake is van gescheiden riolering, wat van de particulier wordt verwacht en hoe de gemeente zelf omgaat met hemelwater. Het moet gaan om hoofdlijnen. Samenwerking

is essentieel. "Gemeenten moeten flink wat beleidskeuzes maken. Vragen we perceel-eigenaren te infiltreren, af te voeren naar oppervlaktewater en/of te bergen? Komt er in de toekomst een verplichte berging op eigen terrein van 0, 10, 20 of 36 mm? Maar ook: gaan we afkoppelen en waar? Verplichten we duurzame omgang met hemelwater (bij nieuwbouw of verbouw?) bijvoorbeeld door opgelegde infiltratie?" En niet onbelangrijk: "Hebben we daarvoor een verordening nodig?"

Dagvoorzitter Hugo Gastkemper, directeur van Stichting RIONED, waarschuwt: "Soms is het beter bestaande situaties te laten zoals ze zijn, terwijl het in andere gevallen heel logisch is af te koppelen. Wanneer we kiezen voor blinde toepassing en afkoppelen een doel op zich wordt, is dat een slinger te ver en slaan we door."

Verschillen en overeenkomsten

Doordat het gebruik van de verordening niet verplicht is, kunnen straks grote verschillen ontstaan in de manier waarop gemeenten particulieren bij de uitvoering van de zorgplicht Afvalwater (stedelijk afvalwater, afvloeiend hemelwater en grondwatermaatregelen) betrekken. Wel is vrijwel iedereen het erover eens dat een goede communicatie met particulieren van essentieel belang is.

Vier voorbeelden maken dat aan de deelnemers van de Afkoppeldag duidelijk. In Ridderkerk staan 125 woningen langs de Waaldijk. Het gemengde riool loopt door hun achtertuinen. Bij hevige regenval betekent dat wateroverlast in lager gelegen straten

en riooloverstort op de Waal. "Dé technische oplossing is afkoppeling van deze woningen naar de Waal, maar de sterk individueel ingestelde bewoners wilden geen veranderingen in hun tuin. We hebben gekozen voor een individuele benadering. Dat leverde lastige gesprekken op, waarin we hebben geprobeerd hen te overtuigen van het nut. Inmiddels zijn er van de 125 woningen 60 gereed en zijn 50 afspraken voor andere gemaakt. Bij het begin was tien procent van de percelen afgekoppeld, begin 2010 is dat 80 procent. De gemeente betaalt circa 2.000 euro per woning en er is een subsidie van het waterschap", aldus Rien Maaskant, coördinator procesbeheer van de gemeente. "Afkoppelen is dus communiceren."

In Utrecht is het motto "Burgers niet lastigvallen, maar ze er wel van bewust maken hoe ze het best kunnen omgaan met regenwater", zegt Michiel Rijsdijk, stedelijk adviseur water. In de Waterkeet, een oude bloemenwagen die er van binnen uitziet als het riool van Parijs, is een voorstelling/tentoonstelling over regenwater te zien. Bewoners die dit mobiele informatie- en educatiecentrum bezoeken, weten na afloop wat zij kunnen doen om te voorkomen dat regenwater in het riool terechtkomt. Ze krijgen tips als 'bestraat de tuin zo min mogelijk of gebruik anders waterdoorlatende stenen of brede voegen'. Daarnaast wil de gemeente particulieren bij wijze van proef met subsidie stimuleren een groen dak op hun woning of schuur te plaatsen. Volgens Rijsdijk zorgt deze aanpak ervoor dat steeds meer bewoners willen afkoppelen.

In Nijmegen bestaat sinds 2001 een Waterplan dat de ambitie heeft waterbewustzijn te stimuleren. Ook hier is flink ingezet op communicatie. Het WaterServicePunt is als waterloket al acht jaar een succes. Burgers kunnen aansluiten op gemeentelijke projecten als straat- en rioolrenovaties. De particuliere participatie is in vijf jaar tijd gegroeid van 40 naar gemiddeld 80 procent. Voor autonoom particulier afkoppelen zijn tot en met vorig jaar 111 subsidieverzoeken binnengekomen voor ruim 25.000 vierkante meter. Dit jaar zijn al 30 aanvragen gedaan voor ruim 13.500 vierkante meter. Adviseur Jos van der Lint vindt dat burgers een eigen verantwoordelijkheid hebben als het gaat om waterbewust handelen en is ervan overtuigd dat goede communicatie de afkoppelbereidheid vergroot en een bijdrage van de gemeente daarbij helpt.

Als het heel hard regent in Wijk aan Zee ontstaat op het laagste punt, in het centrum,

wateroverlast. De riolering kan de toevoer niet verwerken, loopt vol en de overstort op het strand is dan niet groot genoeg om al het water van de daken, wegen en straten te kunnen verwerken. De gemeente Beverwijk wil nu de wateroverlast en de sanering in Wijk aan Zee integraal aanpakken en de overstort op het strand eerder sluiten dan de afgesproken uiterlijke datum van 31 december 2014. In 2006 was nog 25 hectare verhard oppervlak aangesloten op de riolering, inmiddels is tweederde daarvan afgekoppeld. Voor het restant doet de gemeente ook een beroep op de inwoners van Wijk aan Zee. Hen is gevraagd vrijwillig daken af te koppelen en regenwater af te voeren naar de bodem door gebruik te maken van de meest gangbare infiltratietechnieken. De kosten zijn voor rekening van de gemeente, maar Dirk Sijtsema, leider van

het afkoppelproject, sluit niet uit dat de rioolheffing, net als in andere plaatsen, omhoog gaat. Er zijn ook gemeenten die afkoppeling aan de voorkant, de straatzijde, betalen en de rekening voor het afkoppelen van de tuin (gedeeltelijk) bij de bewoners leggen.

Gevaren

John Evers (Kragten) prijst de voordelen van afkoppelen, maar wijst nadrukkelijk ook op de gevaren die eraan kleven. "Het goed functioneren van ons rioleringsstelsel komt in het gedrang." Hij benadrukt het belang van het goed functioneren van de be- en ontluchting van de rioleringsstelsels (buitenshuis en binnenshuis). "Er wordt bovendien vaak niet nagedacht over wanneer en waar mag worden afgekoppeld. Een les is om met afkoppelen te beginnen in het bovenstroomse gedeelte van het

rioleringsgebied en niet in het midden of aan het eind." Zijn conclusies: "Stichting RIONED heeft het ontbreken van regelgeving over be- en ontluchting aangekaart bij het ministerie van VROM en de VNG. Op dit moment is de eigenaar van de woning niet verantwoordelijk als de be- en ontluchting van de buitenriolering van de woning niet functioneert. De gemeente is aansprakelijk wanneer na afkoppelen overlast ontstaat, ook binnenshuis."

Ronald Wentink, senior projectleider stedelijk water en riolering van Tauw, concludeert dat hét robuuste systeem voor het afkoppelen van hemelwater op particulier terrein niet bestaat, maar dat systemen onder bepaalde omstandigheden wel behoorlijk robuust kunnen zijn. In alle gevallen is maatwerk nodig en zijn goed gebruik en onderhoud van groot belang.